

بررسی رابطه‌ی منبع کنترل و عزت نفس با خلاقیت در دانش‌آموزان

دبیرستان‌های شهر اردکان

فاضل بزرگر بفرولی^۱، مصطفی صالح پور^۲ و سید محمدرضا امام جمعه^۳

چکیده

این پژوهش، به منظور بررسی رابطه بین منبع کنترل و عزت نفس با خلاقیت در دانش‌آموزان، انجام شده است، بدین منظور، از میان کلیه دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر اردکان ($N=1992$)، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (با تخصیص متناسب)، ۳۲۲ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه‌های خلاقیت عابدی، عزت نفس کوپر اسمیت و منبع کنترل راتر، که دارای روایی و پایایی بالا می‌باشند، استفاده شده است. داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها، با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مانند فراوانی و در صد، و نیز روش‌های آمار استنباطی مانند آزمون‌های همبستگی پیرسون و اسپیرمن و رگرسیون خطی چندگانه، تحلیل گردید. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که در سطح معنی‌داری ۰/۰۵، بین عزت نفس و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود دارد، ولی بین منبع کنترل بیرونی و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود ندارد. در مجموع یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که عزت نفس بالا در دانش‌آموزان منجر به افزایش خلاقیت می‌شود و همچنین دانش‌آموزان با منبع کنترل بیرونی خلاقیت کمتری دارند.

واژه‌های کلیدی: خلاقیت، عزت نفس، منبع کنترل

۱. نویسنده‌ی رابط: کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه شهید باهنر کرمان
(fazelbarzegar@yahoo.com)

۲. کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

۳. استادیار روان‌شناسی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۶/۱۹

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۱۲/۲۶

مقدمه

خلاقیت چیزی متفاوت از تفکر انتقادی است و در ارتباطات، روابط عمومی و تبلیغات وجود خلاقیت احساس می‌شود (ماتیوز^۱، ۲۰۱۱). افراد خلاق، علاقه به ریسک نمودن دارند، محدودیت‌ها و موانع را قبول نمی‌کنند و برای کارهای ناممکن تلاش می‌کنند، این افراد از توانایی بالایی برای بهره‌گیری بهتر از امکانات محیط خود برای خلق چیزهای تازه، برخوردارند (استرنبرگ و ویلیامز^۲، ۱۹۹۷). بین جنسیت و نمرات خلاقیت ارتباطی وجود ندارد (المجالی^۳، ۲۰۰۹؛ نیپ و گالدزلا^۴، ۱۹۹۰) ولی آنچه مسلم است مردان نسبت به زنان در کارهای خلاق انعطاف پذیرترند (بولن و تورانس^۵، ۱۹۷۸).

برای پرورش خلاقیت، ابتدا باید عزت نفس افراد را افزایش داد (کالیسچاک و سورپ^۶، ۲۰۰۲). به منظور پرورش خلاقیت، اکتفا به آموزش مناسب و برنامه‌ریزی برای ارتقای تفکر خلاق کافی نمی‌باشد، بلکه همواره باید به افراد کمک کرد تا بدین منظور، میزان خود پنداره و عزت نفس خود را افزایش دهند (آماییل^۷، ۱۹۸۳). در این راستا پژوهش لاسونن^۸ (۱۹۹۸) که به منظور نشان دادن چگونگی ارتباط عزت نفس با محیط اجتماعی و شکل‌گیری تفکر واگرا در دانش آموزان ۱۳ تا ۱۶ ساله بود، مشخص کرد در ساختارهای محیطی که میزان عزت نفس در آنها بالاست، موجب افزایش شکل‌گیری تفکر خلاق می‌شود. علاوه بر این هر چه روحیه نهراسیدن از شکست در دانش آموزان تقویت شود، امکان بروز خلاقیت در آنان افزایش چشمگیری می‌یابد

-
1. Matthews
 2. Sternberg & Williams
 3. Almajali
 4. Kneipp & Gadzella
 5. Bolen & Torrance
 6. Kalischuk & Thorpe
 7. Amabile
 8. Laasonen

(ماسوز، ۲۰۱۱)، ولی کمرویی باعث کاهش خلاقیت می‌گردد (لوفتیک^۱، ۲۰۰۰). بنابراین عزت‌نفس امری ضروری برای خلاقیت است (اسچوکلا و سینها^۲، ۱۹۹۳؛ نریمانی و وحیدی، ۱۳۹۲). روان‌شناسان معتقدند که افراد خلاق دارای منبع کنترل درونی هستند (چرچیل^۳، ۱۹۷۶). منبع کنترل درونی اشاره به این مطلب دارد که فرد حوادث مثبت یا منفی را ناشی از نتایج تلاش و یا عدم تلاش خود می‌داند (آدن^۴، ۱۹۷۱؛ قنبری، قنبری، باقریان سرارودی و نادری لرجانی، ۱۳۹۲). به طور کلی افراد در سنین مختلف، تمایل به نوع خاصی از منبع کنترل دارند، به عنوان مثال در مطالعاتی که برینک^۵ (۲۰۰۴) انجام داد، مشخص گردید که اغلب افراد در اواخر دوران کودکی خویش به منبع کنترل بیرونی گرایش دارند و موفقیت و شکست خود را به شانس و دیگر عوامل خارج از کنترل فرد نسبت می‌دهند. نوع تربیت افراد به همراه نوع منبع کنترل نیز می‌تواند اثر قابل توجهی بر تفکر خلاق داشته باشد (المجالی، ۲۰۰۹)، که بدین منظور می‌توان با مداخله عوامل آموزشی، منبع کنترل درونی را بهبود بخشید (رافین دادی^۶، ۲۰۰۷). البته نوع منبع کنترل به شاد بودن و یا شاد نبودن افراد ارتباطی ندارد (سیندانه^۷، ۲۰۱۱).

بیشتر افرادی که دارای منبع کنترل درونی هستند از سطوح بالای خلاقیت مثل انعطاف‌پذیری و تازگی برخوردارند و این در حالیست که افراد با منبع کنترل بیرونی دارای خلاقیت پایینی هستند و از سطوح پایین خلاقیت مانند پیچیدگی بهره‌مند می‌باشند (گلوور و ساتر^۸، ۱۹۷۶). نتایج تحقیق گیپ، ریچاردز، لویتف و اسپیکر^۹ (۱۹۹۱) نیز نشان داد که معلمان با منبع کنترل درونی از توانایی‌های فکری خلاق بیشتری در هنگام تدریس برخوردارند، بنابراین تدریس موثر و موفق‌تری

-
1. Luftig
 2. Schukla & Sinha
 3. Churchill
 4. Oden
 5. Brink
 6. Rafindadi
 7. Sindane
 8. Glover & Sautter
 9. Gipe, Richards, Levitov & Speaker

دارند که این خود، یکی از عوامل اصلی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. همچنین با استفاده از وسایل چند رسانه‌ای در کلاس درس می‌توان خلاقیت و نوآوری را در حل مشکلات افزایش داد و ارتباطات اجتماعی را در بین دانش‌آموزان بهبود بخشید (هلنیک و هلنیک^۱، ۲۰۰۹). هر چند خلاقیت تأثیر چندانی بر پیشرفت تحصیلی ندارد (ماتیوز، ۲۰۱۱)، اما منبع کنترل و عزت نفس تأثیر بسزایی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (شباز^۲، ۲۰۰۷).

منبع کنترل درونی می‌تواند میزان عزت نفس را پیش‌بینی کند (مک‌سینگا و نمیتی^۳، ۲۰۱۲) و میزان عزت نفس، تفکر واگرا را در گروه‌های سنی پیش‌بینی می‌کند (جکویش و ریپل^۴، ۱۹۸۱).

افراد برخوردار از عزت نفس بالا و منبع کنترل درونی، از وضعیت سلامتی بهتری برخوردارند (سوینی^۵، ۲۰۰۲) و این افراد کمتر سراغ خودکشی می‌روند (مارتین، ریچاردسون، برگن، روجر و آلیسون^۶، ۲۰۰۵). منبع کنترل و عزت نفس به طور مشترک، میزان ناامیدی و سرخوردگی در افراد را پیش‌بینی می‌کنند (آرگاندا و ایتوا^۷، ۲۰۱۰)، و توجه به این نکته قابل تأمل است که عزت نفس و منبع کنترل از محیط جغرافیایی، نژاد و سن افراد تأثیر می‌پذیرند (شباز، ۲۰۰۷).

گالبریس و الکساندر^۸ (۲۰۰۵) با بررسی راه‌حل‌های متمرکز بر روی یک گروه از دانش‌آموزان ابتدایی توانست میزان عزت نفس آنان را بهبود بخشد و همچنین منبع کنترلشان را درونی کند که با این کار نمرات خواندن این دانش‌آموزان افزایش چشمگیری داشت.

عزت نفس از جمله عوامل سازنده اعتماد به نفس، در هر فرد می‌باشد (مایرس، ویلز و ویالبا^۱، ۲۰۱۱) و بر اساس تحقیقات انجام گرفته پسران ظاهراً اعتماد به نفس بالاتری نسبت به دختران

1. Hollenbeck & Hollenbeck
2. Shabazz
3. Macsinga & Nemeti
4. Jaquish & Ripple
5. Swinney
6. Martin, Richardson, Bergen, Roeger & Allison
7. Arogundade & Itua
8. Galbraith & Alexander

دارند (راتان، کنگک، تاکور و پاردی^۲، ۲۰۰۶). به طور کلی، مردان عزت نفسشان بیشتر از نوع شخصی است، در حالی که در میان زنان عزت نفس بیشتر از نوع اجتماعی می باشد (پنسودا، آباد، فرانسیز و هیلز^۳، ۲۰۰۸). اعتماد به نفس، بروز رفتار قاطعانه را افزایش می دهد، در همین راستا، نتایج بررسی باندیرا، کوآگلیا، باچتی، فریرا و سوزا^۴ (۲۰۰۵) نشان داد که افراد دارای رفتار قاطعانه، از منبع کنترل درونی و عزت نفس بالایی برخوردارند.

میزان رضایت فرد از زیبایی و خوش تیبی بدن خویش، نقش بسزایی در افزایش روابط اجتماعی و جلوگیری از افسردگی دارد، از جمله عوامل اصلی نارضایتی افراد جامعه بخصوص زنان از زیبایی خود، عزت نفس پایین و منبع کنترل بیرونی می باشد (آلساندرا و ایوانکا^۵، ۲۰۰۲). مک سینگا و نمتی (۲۰۱۲) با انجام تحقیقات خود به این نتیجه رسید که دانش آموزانی که عزت نفس بالایی دارند از منبع کنترل درونی برخوردارند. همچنین نتایج تحقیقات اسلاتر^۶ (۲۰۰۹) و سوینی (۲۰۰۲) نشان داد که رابطه مثبت و معنی داری بین منبع کنترل درونی و عزت نفس وجود دارد. در تحقیقات آرگاندا و ایتوآ^۷ (۲۰۱۰) نیز مشخص شد که بین عزت نفس و منبع کنترل رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد. در تحقیق کاون کیگلو و گرین هوس^۸ (۱۹۷۸)، معلوم گردید که دانشجویان موفق از منبع کنترل درونی و دانشجویان ناموفق بیشتر از منبع کنترل بیرونی برخوردار هستند.

پژوهش‌های هاتز و کول^۱ (۱۹۹۷)، چرچیل (۱۹۷۶) و آدن (۱۹۷۱) نشان می دهد که بین منبع کنترل درونی و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد ولی در تحقیقات سیندانه (۲۰۱۱) و بولن و

-
1. Myers, Willse & Villalba
 2. Rattan, Kang, Thakur & Parthi
 3. Ponsoda, Abad, Francis & Hills
 4. Bandeira, Quaglia, Bachetti, Ferreira & Souza
 5. Alessandra & Ivanka
 3. Slaughter
 7. Kovenkioglu & Greenhaus
 8. Houtz & Coll

تورانس (۱۹۷۸) مشخص شد که هیچ‌گونه ارتباط معناداری بین منبع کنترل و خلاقیت وجود ندارد. همچنین نتایج پژوهش نیپ و گالدزلا (۱۹۹۰) از همبستگی منفی بین منبع کنترل بیرونی و سطوح خلاقیت خبر می‌دهد.

در تحقیقات مک دونالد و بیگلو^۱ (۲۰۱۰)، لوفتیک (۲۰۰۰)، استرنبرگ و ویلیامز (۱۹۹۷)، کمپل، داوید و وانگ^۲ (۱۹۹۶)، اسچوکلا و سینها (۱۹۹۳) و گلداسمیت و ماترلی^۳ (۱۹۸۷) مشخص شد که ارتباط معناداری بین عزت نفس و خلاقیت وجود دارد.

به طور کلی با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده، بین منبع کنترل درونی و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد ولی بین منبع کنترل بیرونی و خلاقیت رابطه معنادار و به صورت منفی وجود دارد. همچنین بین عزت نفس و خلاقیت رابطه معنادار وجود دارد.

در ارتباط با اهمیت خلاقیت، توجه به این موضوع کافی است که عالی‌ترین هدف تعلیم و تربیت در تمام سطوح تحصیلی، ایجاد توانایی خلاقیت در دانش‌آموزان می‌باشد و اگر در مدارس اطلاعات به صورت حاضر و آماده در اختیار دانش‌آموزان قرار بگیرد، باعث می‌شود که هیچ‌انگیزه‌ای وجود نداشته باشد تا دانش‌آموزان، دست به خلاقیت و آفرینندگی بزنند. بدون تردید برای ایجاد و افزایش خلاقیت، باید در ابتدا، عزت نفس دانش‌آموزان را افزایش داد و سپس این باور را در آنها ایجاد کرد که عامل اصلی شکست و پیروزی در کارها خودشان هستند.

با توجه به آنچه گفته شد تحقیق حاضر به دنبال بررسی کردن رابطه منبع کنترل و عزت نفس با خلاقیت در دانش‌آموزان دبیرستان می‌باشد.

روش

تحقیق موجود، به روش توصیفی و همبستگی است، لذا محقق، فقط به ارزیابی چند متغیر

1. Mac Donald & Bigelow
2. Kemple, David & Wang
3. Goldsmith & Matherly

موجود در شرایط طبیعی پرداخته و از انجام هر گونه دستکاری و کنترل خودداری نموده است. **جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری:** در پژوهش حاضر، جامعه آماری، شامل ۱۹۹۲ دانش‌آموز مشغول به تحصیل، در پایه‌های اول، دوم و سوم دبیرستان‌های دولتی دخترانه و پسرانه شهر اردکان، در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ می‌باشد. حجم نمونه، از طریق محاسبه فرمول آماری به کار گرفته شده در جدول مورگان، ۳۲۲ نفر برآورد شد. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (با تخصیص متناسب)، استفاده شده است، حجم نمونه‌گیری، برای تمامی کلاس‌های موجود در دبیرستان‌های شهر اردکان، بر اساس جنسیت، پایه تحصیلی، متناسب با حجم جامعه تعیین گردید، و پس از تعیین حجم نمونه‌گیری برای هر کلاس، تعداد تعیین شده به صورت تصادفی از هر کلاس، انتخاب شد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های زیر استفاده شد:

الف) پرسشنامه خلاقیت عابدی: عابدی (دائمی و مقیمی بارفروش، ۱۳۸۳) در سال ۱۳۶۳ بر پایه تئوری و تعریف تورنس از خلاقیت، یک آزمون ۷۵ سوالی، برای اندازه‌گیری خلاقیت ساخت. در سال ۱۹۸۶، عابدی در دانشگاه کالیفرنیا، این آزمون را از نو طراحی نموده و بارها، مورد تجدید نظر قرار داد. فرم کنونی پرسشنامه که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است در سال ۱۹۹۲ توسط عابدی و گروهی از استادان دانشگاه کالیفرنیا ساخته شد. پرسشنامه خلاقیت عابدی، دارای ۶۰ ماده می‌باشد، که به چهار خرده طبقه سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط تقسیم می‌شود. اگر نمره فرد یک انحراف معیار، بالاتر از میانگین نمرات کل افراد آزمودنی باشد، دارای خلاقیت بالا و اگر یک انحراف معیار، پایین‌تر باشد، دارای خلاقیت پائین، و اگر بین این دو انحراف استاندارد باشد، دارای خلاقیت متوسط می‌باشد. آزمون توسط خود عابدی بر روی ۶۵۰ نفر از دانش‌آموزان پایه سوم راهنمایی، در تهران اجرا شد. ضریب پایایی بخش‌های سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط، که از طریق بازآزمایی بدست آمده است به ترتیب ۰/۸۵، ۰/۸۲، ۰/۸۴ و ۰/۸۰ بوده است. عابدی در بررسی روایی آزمون، بر روی ۲۰۰ نفر از همین دانش‌آموزان، آزمون خلاقیت تورنس، اجرا کرد، که از آزمون تورنس به عنوان

شاخص روایی، همزمان استفاده شد، ضریب همبستگی بین نمره کل آزمون جدید و نمره کل آزمون تورنس معادل ۰/۴۶ به دست آمد.

ب) پرسشنامه عزت نفس کوپراسمیت^۱: کوپراسمیت^۲ در سال ۱۹۶۷، مقیاس عزت نفس خود را بر اساس تجدید نظر بر روی مقیاس راجرز دیموند^۳، تهیه و تدوین کرد. این مقیاس دارای ۵۸ ماده است، که ۸ ماده آن دروغ سنج است. این مقیاس، ۵۰ ماده‌ای، به ۴ خرده طبقه عزت نفس اجتماعی (همسالان)، عزت نفس خانوادگی (والدین)، عزت نفس تحصیلی (آموزشگاه) و عزت نفس کلی (شخصی) تقسیم می‌شود. اگر فردی نمره کمتر از میانگین (۲۵) بیاورد، دارای عزت نفس پائین و اگر نمره بالاتر از میانگین بیاورد، دارای عزت نفس بالا می‌باشد (کوپراسمیت، ۱۹۶۷). کوپراسمیت (۱۹۹۰) ضرایب بازآزمایی این آزمون، بعد از ۳۵ روز ۰/۸۸ و بعد از سه سال ۰/۷۰ گزارش کردند. رستگاری (۱۳۸۳) در پژوهشی که بر روی ۳۷۰ دانش آموز پسر و دختر پایه سوم مدارس راهنمایی دولتی نواحی یک و دو شهر یزد انجام داد، ضریب پایایی ۰/۷۷ را با استفاده از روش همسانی درونی (آلفا کرنباخ) به دست آورد. در پژوهش شکرکن و نیسی (به نقل از رستگاری، ۱۳۸۳)، که بر روی ۳۶۰ دانش آموز سال اول تا سوم دبیرستان‌های شهرستان نجف آباد صورت گرفت، ضریب روایی که از طریق همبسته کردن نمره‌های آزمون عزت نفس کوپراسمیت، با معدل آخر سال دانش‌آموزان مذکور محاسبه شد، که برای پسران و دختران، به ترتیب ۰/۶۹ و ۰/۷۱ در سطح ۰/۰۱ معنی‌داری، به دست آمد.

ج) پرسشنامه (مقیاس) منبع کنترل راتر^۴: این آزمون توسط راتر^۵ در سال ۱۹۶۶، برای ارزیابی انتظارات تعمیم یافته فرد، در زمینه کنترل درونی یا بیرونی تقویت، تهیه گردیده است، در ساختن این وسیله اندازه‌گیری، از نظریه یادگیری اجتماعی، به عنوان چهارچوب نظری استفاده

1. Coopersmit's Self-esteem Inventory
2. Coopersmit
3. Rogers Dimaund
4. Rotter's Locus of Control Scale
5. Rotter

شده است. این مقیاس، یک پرسشنامه ۲۹ ماده‌ای است که هر ماده دارای دو جمله به صورت (A) و (B) می‌باشد، که در یکی مقیاس کنترل درونی، و در دیگری مقیاس کنترل بیرونی، قرار دارد، ۶ ماده از ۲۹ ماده به صورت خنثی می‌باشد، که برای پوشیده نگه داشتن منظور پرسشنامه، از آزمودنی بکار برده شده است. نمره گذاری این آزمون با شمارش جوابهای کنترل درونی از ۲۳ ماده می‌باشد، که نمره ۹ یا بالاتر نشانه منبع کنترل بیرونی، و نمره کمتر از ۹ نشانه منبع کنترل درونی است (واینر^۱، ۱۹۸۴). در مطالعات راتر (۱۹۶۶؛ به نقل از واینر، ۱۹۸۴) میزان ضریب بازآزمایی بین ۰/۴۰ تا ۰/۸۳ گزارش شده است. صبوری مقدم (به نقل از یاریاری، مرادی و یحیی زاده، ۱۳۸۶) در سال ۱۳۷۲ ضریب پایایی مقیاس راتر را با استفاده از روش تصنیف حدود ۰/۸۱ به دست آورده است. موفق (به نقل از یاریاری و همکاران، ۱۳۸۶) در سال ۱۳۷۵ با هنجاریایی مقیاس منبع کنترل راتر بر روی دانش آموزان دبیرستان‌های شهر مشهد، روایی این مقیاس را با استفاده از روایی ملاک هم زمان با منبع کنترل نویکی استریکلندر به عنوان ملاک، ۰/۳۹ به دست آورد.

روش اجرا: برای جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، با گرفتن معرفی نامه از دانشگاه، به اداره آموزش و پرورش شهرستان اردکان مراجعه کرده، و پس از کسب اجازه، برای اجرای پرسشنامه، در دبیرستانهای سطح شهر، پرسشنامه‌ها در بین دانش‌آموزانی که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (با تخصیص متناسب)، انتخاب شده‌اند، توزیع گردید و سپس پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شده و بر روی آنها تحلیل آماری انجام گرفت.

نتایج

در این تحقیق، داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های خلاقیت عابدی، عزت نفس کوپر اسمیت و منبع کنترل راتر و با بکارگیری آزمون‌های همبستگی پیرسون^۲ و اسپیرمن^۱ و رگرسیون خطی چندگانه^۲، رابطه بین منبع کنترل، عزت نفس با خلاقیت دانش‌آموزان بررسی گردید.

1. Weiner
2. Pearson

همان‌طوری که در جدول ۱ ملاحظه می‌گردد با در نظر گرفتن ضریب همبستگی و حجم نمونه $(n = 322)$ ، چون p -مقدار محاسبه شده در هر دو آزمون، کمتر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است، لذا در این سطح، H_0 رد می‌شود و این بدان معنی است که بین عزت نفس و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

همچنین با در نظر گرفتن ضریب همبستگی و حجم نمونه $(n = 322)$ ، چون p -مقدار محاسبه شده در هر دو آزمون، کمتر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ نیست، لذا در این سطح، H_0 رد نمی‌شود و این بدان معنی است که بین منبع کنترل (بیرونی) و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود ندارد.^۳

جدول ۱. آماره‌های آزمون همبستگی عزت نفس و خلاقیت و همبستگی منبع کنترل و خلاقیت

آسپیرمن		پیرسون		متغیر
p -مقدار	r_s	p -مقدار	R	
۰/۰۰۰	۰/۳۴۸	۰/۰۰۰	۰/۳۵۶	عزت نفس و خلاقیت
۰/۱۴۷	-۰/۰۸۱	۰/۲۶۴	-۰/۰۶۲	منبع کنترل و خلاقیت

همان‌طوری که در جدول تحلیل واریانس رگرسیون، چون p -مقدار محاسبه شده در آزمون، کمتر از سطح معنی‌داری $\alpha = 0.05$ است، لذا در این سطح، H_0 رد می‌شود، یعنی مدل رگرسیون خطی، معنی‌دار است، و در نتیجه حداقل یکی از دو متغیر (منبع کنترل و عزت نفس)، با خلاقیت، رابطه خطی معنی‌دار دارد. اما با توجه به مقادیر کوچک R^2 و به خصوص R^2 تعدیل شده، این رابطه ضعیف می‌باشد.

1. Spearman

2. Multiple Linear Regression

۱- در اینجا، باید توجه داشت، که با افزایش نمره آزمون منبع کنترل، گرایش به منبع کنترل بیرونی، افزایش می‌یابد، و به همین دلیل، بین منبع کنترل (بیرونی) و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۲. تحلیل واریانس رگرسیونی

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	R^2	R^2_{adj}	F	p-مقدار
رگرسیون	۷۲۱۶/۱۶	۲	۰/۱۲۸	۰/۱۲۲	۲۳/۴۰۴	۰/۰۰۰
باقیمانده	۴۹۱۷۹/۱۰	۳۱۹				
جمع	۵۶۳۹۵/۲۶	۳۲۱				

نرمال بودن خطاها، با آزمون کلموگروف - اسمیرنوف^۱ انجام شده است. چون p-مقدار محاسبه شده (۰/۲۰۰) از سطح معنی داری $\alpha = ۰/۰۵$ بزرگتر می باشد، لذا دلیلی وجود ندارد که بتوان نرمال بودن را رد کرد. با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین - واتسون^۲ ($D = ۱/۹۵۷$) در فاصله ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، لذا خطاها ناهمبسته اند.

با توجه به خطی بودن رابطه بین متغیرهای پیش بین (منبع کنترل و عزت نفس) و متغیر ملاک (خلاقیت)، و همچنین شرایط اعتبار مدل، نتایج برآورد مدل معنی دار، در قالب جدول ضرایب رگرسیون ارائه می شود. با توجه به p-مقدارهای محاسبه شده، در سطح معنی داری ۰/۰۵، بین عزت نفس با خلاقیت، رابطه وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳. ضرایب رگرسیون

متغیر	B	خطای معیار	آماره t	p-مقدار
ثابت	۱۱۰/۰۱۱	۴/۷۱۱	۲۳/۳۵۱	۰/۰۰۰
نمره عزت نفس	۰/۶۱۷	۰/۰۹۲	۶/۷۳۷	۰/۰۰۱
نمره منبع کنترل	-۰/۲۱۹	۰/۲۹۸	-۰/۷۳۷	۰/۴۶۲

معادله رگرسیون، با توجه به ضرایب به دست آمده، به صورت زیر است:

$$\text{نمره منبع کنترل} = ۰/۲۱۹ - (\text{نمره عزت نفس}) + ۰/۶۱۷ + ۱۱۰/۰۱۱ = \text{نمره خلاقیت}$$

1. Kolomogorov - Smirnov Test

2. Durbin - Watson

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر، که بر روی دانش‌آموزان دبیرستان انجام گرفت، نشان می‌دهد که بین عزت نفس و خلاقیت، رابطه معنی‌داری وجود دارد، ولی بین منبع کنترل (بیرونی) و خلاقیت، رابطه معنی‌داری وجود ندارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که از روی میزان عزت نفس دانش‌آموزان می‌توان میزان خلاقیت شان را پیش‌بینی کرد، اما در مورد منبع کنترل نمی‌توان با قاطعیت چنین نتیجه‌ای گرفت.

نتیجه رابطه معنی‌داری بین عزت نفس و خلاقیت در پژوهش حاضر، با یافته‌های تحقیقات مک دونالد و بیگلو (۲۰۱۰)، لوفتیک (۲۰۰۰)، استرنبرگ و ویلیامز (۱۹۹۷)، کمپل و همکاران (۱۹۹۶)، اسپوکل و سینها (۱۹۹۳) و گلداسمیت و ماترلی (۱۹۸۷)، که بیانگر ارتباط مثبت و معناداری بین عزت نفس و خلاقیت وجود دارد، همخوانی دارد.

نتایج پژوهش نیپ و گالدزلا (۱۹۹۰) که مشخص می‌کند بین منبع کنترل (بیرونی) و خلاقیت دانش‌آموزان، رابطه معنی‌داری وجود ندارد، با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد. پژوهش‌های هاتر و کول (۱۹۹۷)، چرچیل (۱۹۷۶) و آدن (۱۹۷۱) نشان دهنده وجود رابطه معنادار بین منبع کنترل درونی و خلاقیت است، ممکن است با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی داشته باشد.

ولی یافته‌های تحقیقات سیندانه (۲۰۱۱) و بولن و تورانس (۱۹۷۸) که از عدم ارتباط معناداری بین منبع کنترل و خلاقیت صحبت می‌کند، با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی ندارد. نتایج پژوهش‌های مک سینگا و نم‌تی (۲۰۱۲)، آرگان‌داده و ایتوآ (۲۰۱۰)، اسلاتر (۲۰۰۹) و سوینی (۲۰۰۲) که بیان می‌کند رابطه مثبت و معنی‌داری بین منبع کنترل درونی و عزت نفس وجود دارد، ممکن است با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی داشته باشد.

یافته‌های تحقیق کاون کیگلو و گرین هوس (۱۹۷۸)، که نشان می‌دهد دانشجویان موفق از منبع کنترل درونی و دانشجویان ناموفق بیشتر از منبع کنترل بیرونی برخوردار هستند، ممکن است با

یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی داشته باشد.

با توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، سه متغیر خلاقیت، عزت‌نفس و منبع کنترل، در شخصیت‌پذیری افراد جامعه بسیار مؤثر می‌باشد و از آنجا که مراکز آموزشی، سهم عمده پرورش افراد جامعه را بر عهده دارد، لازم است که در سطوح مختلف آموزشی، به این امر توجه بیشتری بشود و اهداف آموزش و پرورش ایران به سوی پرورش و بروز استعداد‌های خلاق و بالا بردن عزت‌نفس و همچنین درونی کردن منبع کنترل، سوق داده شود.

برای رشد خلاقیت افراد می‌توان گفت که به جهت تعاملی بین خلاقیت و منبع کنترل در این مطالعه به دست آمد، نظام آموزش و پرورش، مسئولان و دانشگاه‌ها، والدین و مربیان شیوه‌هایی در تعلیم و تربیت به کار برند که به تقویت منبع کنترل درونی آن‌ها بیانجامد.

با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که باید در تعلیم و تربیت افراد تا حد امکان تقویت کننده‌های بیرونی که موجب انگیزش بیرونی می‌شود کمتر استفاده شود تا زمینه برای انجام تقویت کننده‌های درونی و انگیزش درونی آماده شود. چنانچه دانش‌آموز برای انجام فعالیت‌هایش، توجهات بیرونی نداشته باشد، سعی می‌کند که به انگیزه‌های درونی و ارزشمند دانستن فعالیت‌ها بپردازد و این موجب تضعیف منبع کنترل بیرونی و تقویت منبع کنترل درونی می‌شود (رشیدی و شهرآرای، ۱۳۸۷).

بدون شک سازمان‌ها و نهادهای دیگر جامعه، مانند صدا و سیما، سازمان ارشاد و تبلیغات و آموزش عالی، می‌توانند، با تجدید نظرهایی در برنامه‌هایشان راهبردهای مناسبی را برای کمک به سیستم آموزش و پرورش در این امر خطیر، داشته باشند.

به محققین آینده، پیشنهاد می‌گردد تا در موارد زیر به تحقیق و پژوهش بپردازند:

۱. انجام پژوهش‌هایی درباره‌ی تک تک مؤلفه‌های عزت‌نفس و منبع کنترل و میزان ارتباطشان با سطوح مختلف خلاقیت.

۲. انجام پژوهش‌هایی با این مؤلفه، در مناطق مختلف جغرافیایی و در دوره‌های مختلف رشد (کودکی، نوجوانی، جوانی و ...) و با توجه به تفکیک جنسیت.

منابع

- دائمی، حمیدرضا و مقیمی بارفروش، سیده فاطمه (۱۳۸۳). هنجاریابی آزمون خلاقیت. *مجله تازه های علوم شناختی*، ۶ (۳ و ۴)، ۸-۱.
- رستگاری، حمید، (۱۳۸۳). بررسی رابطه عزت نفس با خلاقیت دانش آموزان سال سوم مدارس راهنمایی دولتی نواحی یک و دو شهر یزد در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- رشیدی، اسماعیل و شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۷). بررسی رابطه خلاقیت با منبع کنترل. *فصلنامه اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی*، ۳ (۳)، ۸۳-۹۹.
- قنبری، علی؛ قنبری، محمد؛ باقریان سرارودی، رضا و نادری لرجانی، مریم (۱۳۹۲) مقایسه‌ی منبع کنترل، خودآگاهی شناختی و ترس از شکست در دانش‌آموان با و بدون ناتوانی یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۳ (۱)، ۴۴-۵۹.
- نریمانی، محمد و وحیدی، زهره (۱۳۹۲). مقایسه‌ی نارسایی هیجانی، باورهای خودکارآمدی و عزت نفس در میان دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۳ (۲)، ۷۸-۹۱.
- یاریاری، فریدون؛ مرادی، علیرضا و یحیی‌زاده، سلیمان (۱۳۸۶). رابطه هوش هیجانی و منبع کنترل با سلامت روان‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه مازندران. *مجله مطالعات روان‌شناختی*، ۳ (۱)، ۴۰-۲۱.
- Alessandra, P. B. & Ivanka, Z. B. (2002). Locus of Control and Self-esteem as Correlates of Body Dissatisfaction in University Students. University Maastricht, Meeting: European Association for Behavioral and Cognitive Therapies-32nd Congres.
- Almajali, H. Kh. (2009). The influence of family upbringing style and locus of control on the creative thinking of preparatory school learners in the United Arab Emirates, <http://hdl.handle.net/10500/1433>.
- Amabile, T. (1983). social psychology of creativity: A componential conceptualiation. *Journal of Personality on Social Psychology*, 45, 357-377.
- Arogundade, O. & Itua, O. (2010). Locus of control and self-esteem as predictors of teacher frustration in Lagos state secondary schools, *Journal of IFE Psychologia : An International*, 18, 339 - 351, ISSN: 11171421.
- Bandeira, M., Quaglia, M. A. C., Bachetti, L. S., Ferreira, T. L. & Souza, G. G. (2005). Assertive behavior and its relation to anxiety, locus of control and self esteem in undergraduate students, *Journal of Estudos de Psicologia (Campinas)*, 22(2), 111-121.
- Bolen, L. M. & Torrance, E. P. (1978). The Influence on Creative Thinking of Locus of Control, Cooperation, and Sex. *Journal of Clinical Psychology*, 34(4), 903-907.
- Brink, N. H. (2004). Locus of control and creativity in late middle childhood. North-West

- University, Potchefstroom. <http://hdl.handle.net/10394/324>.
- Churchill, P. M. (1976). Creativity and Locus of Control in Junior High School Students, <http://eric.ed.gov>.
- Coopersmit, S. (1967). Self-esteem Inventory, Published: consulting Psychologists.
- Coopersmit, S. (1990). Manual of Self-esteem Inventory, Published: consulting Psychologists.
- Galbraith, A. & Alexander, J. (2005). Literacy, Self-esteem and Locus of Control, *Journal of Support for Learning*, 20(1), 28-34.
- Gipe, J., Richards, J. C., Levitov, J. & Speaker, R. (1991). Psychological and Personal Dimensions of Prospective Teachers' Reflective Abilities, *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 51(4), 913-922.
- Glover, J. A. & Sautter, F. (1976). An Investigation of the Relationship of Four Components of Creativity to Locus of Control, *Journal of Social Behavior and Personality*, 4(2), 257-260.
- Goldsmith, R. E. & Matherly, T. A. (1987). Creativity and self-esteem: Amultiple operationalization validity study, *the Journal of psychology*, 122(1), 47-56.
- Hollenbeck, J. & Hollenbeck, D. (2009). Using Technology to Bridge the Cultures Together in the Multicultural Classroom, <http://eric.ed.gov>.
- Houtz, J. C. & Coll, J. H. (1979). An Instructions by Locus of Control Interaction Effect on Ideational Fluency, *Journal of Educational Research Quarterly*, 4(4), 49-53, www.eric.ed.gov.
- Jaquish, G. A. & Ripple, R. E. (1981). Cognitive Creative Abilities and Self-Esteem across the Adult Life-Span, *Journal of Human Development*, 24(2), 110-119, www.eric.ed.gov.
- Kalischuk, R. G. & Thorpe, K. (2002). Thinking Creatively: From Nursing Education to Practice, *Journal of Continuing Education in Nursing*, 33(4), 155-63, www.eric.ed.gov
- Kemple, K. M. ; David, G. M. & Wang, Y. (1996). Preschoolers' Creativity, Shyness, and Self-Esteem, *Journal of Creativity Research*, 9(4), 317-326, www.eric.ed.gov.
- Kneipp, K. B. & Gadzella, B. M. (1990). Comparison of Locus of Control with Levels of Creativity, <http://eric.ed.gov>.
- Kovenkioglu, G. & Greenhaus, J. H. (1978). causal attributions, expectations, and task performance, *Journal of Applied psychology*, 63, 698-705.
- Laasonen, R. J. (1998). Educational Significance of Related Self-Esteem to Social Environment and Elastic-Plastic Processing of Mindies in 13-16 Years of Age, www.eric.ed.gov.
- Luftig, R. L. (2000). An Investigation of an Arts Infusion Program on Creative Thinking, Academic Achievement, Affective Functioning, and Arts Appreciation of Children at Three Grade Levels, www.eric.ed.gov
- Mac Donald, N. M. & Bigelow, S. (2010). Teaching for Creativity through Fashion Design, *Journal of Family and Consumer Sciences*, 102(2), 48-53.
- Macsinga, I. & Nemeti, I. (2012). The relation between explanatory style, locus of control and self-esteem in a sample of university students, West University of Timisoara, Department of Psychology, 4 Parvan Blvd, 300223, Timisoara Romania.

- Martin, G., Richardson, A. S., Bergen, H. A., Roeger, L. & Allison, S. (2005). Perceived Academic Performance, Self-Esteem and Locus of Control as Indicators of Need for Assessment of Adolescent Suicide Risk: Implications for Teachers, *Journal of Adolescence*, 28(1), 75-87.
- Matthews, M. L. (2011). Connecting Creativity and Critical Thinking to the Campaign Planning Process, *Journal of Communication Teacher*, 25(1), 61-67, <http://eric.ed.gov>.
- Myers, J. E. & Willse, J. T. & Villalba, J. A. (2011). Promoting Self-Esteem in Adolescents: The Influence of Wellness Factors, *Journal of Counseling and Development*, 89(1), 28-36.
- Oden, S. L. (1971). Internal-External Locus of Control and Creativity, <http://eric.ed.gov>.
- Ponsoda, V., Abad, F. J., Francis, L. J. & Hills, P. R. (2008). Gender differences in the Coopersmith Self-Esteem Inventory : the incidence of differential item functioning, *Journal of Individual Differences*, 29(4), 217-222, <http://wrap.warwick.ac.uk/2858>.
- Pruessner, J. C., Baldwin, M. W., Dedovic, K., Renwick, R. & Mahani, N. K. (2005) Self-esteem, locus of control, hippocampal volume, and cortisol regulation in young and old adulthood. *NeuroImage* 28: 815–826 doi:10.1016/j.neuroimage.2005.06.014
- Rafindadi, K. (2007). The effects of a gender-specific structured group on locus of control and self-esteem of adjudicated adolescent girls, Union Institute and University, 155 pages, ISSN: 3281255.
- Rattan, N., Kang, S., Thakur, N. & Parthi, K. (2006). State Self-Esteem in Relation to Weight Locus of Control amongst Adolescents, *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 2(1), 31-34.
- Schukla, A. & Sinha, A. k. (1993). self-Esteem: A requisite for creativity, *Journal of Abhigyan*, 1(1), 53-60.
- Shabazz, Kh. M. (2007). The effects of environment and age on locus of control, self efficacy, and self esteem of military and non-military students' academic achievement, Touro University International, 149 pages, ISSN: 3295350.
- Sindane, L. M. (2011). The relationship between happiness, creativity, personality and locus of control in Ireland for those who are employed and unemployed, Publisher: Dublin Business School, <http://hdl.handle.net/10788/240>.
- Slaughter, R. I. (2009). The association between eastern spirituality, cultural value orientation, locus of control and self esteem, California State University, 53 pages, ISSN: 1466662.
- Sternberg, R. & Williams, W. (1997). How to develop student creativity, Association for supervision and curriculum development, Alexandria, <http://books.google.com/books?id=KkLREmN3alsC&q=abstract#v=snippet&q=abstract&f=false>.
- Swinney, J. E. (2002). African Americans with cancer: The relationships among self-esteem, locus of control, and health perception, *Journal of Research in Nursing and Health*, 25(5), 371–382.
- Weiner, B. (1984). Principles for a Theory of Student Motivation and Their Application within an Attributional Framework, *Journal of Research on Motivation in Education*, 1(1), 15–38.

The relationship between locus of control and Self-Esteem with creativity in Ardekan city high schools student

F. Barzegar¹, M. Salehpoor² & M. R. EmamJomeh³

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between locus of control and self – esteem with creativity among students in Ardakan high schools. Among all high school students (N=1992), 322 students were selected. By using of stratified random sampling method (with propotional assignment). To collect the data, Abedi creativity, Cupersmith self-esteem and Rotter locus of control questionnaires were used. Because, they have high reliability and validity. The data were analyzed by means of questionnaires, descriptive statistics (e.g; frequency and percent), Inferential statistics (e.g; Pearson and Spearman correlation tests and Multiple linear Regression). The results revealed significant relationship between self-esteem and creativity students, but there is no significant relationship between external control and creativity of students.

Key words: Creativity, self- esteem, locus of control

1 . Corresponding Author: M. A. Educational Research, Shahid Bahonar Kerman University (fazelbarzegar@yahoo.com)

2 . M. A. psychology, Tarbiat Moddares University

3 . Assistant professor, Tarbiat Moddares universiry